

Archeologie

Walcherse Archeologische Dienst, april 2009

Archeologie

In Europees verband is het "Verdrag van Malta" tot stand gekomen. Uitgangspunt van dit verdrag is het archeologisch erfgoed zo veel mogelijk te behouden. Waar dit niet mogelijk is dient het bodemarchief met zorg ontsloten te worden. Bij het ontwikkelen van ruimtelijk beleid moet het archeologisch belang vanaf het begin meewegen in de besluitvorming. Om dit meewegen te laten plaatsvinden wordt, naast de bestaande regelgeving en beleid, een economische factor toegevoegd. De kosten voor het zorgvuldig omgaan met het bodemarchief, dus de kosten voor inventarisatie, (voor)onderzoeken, bodemonderzoek en documentatie, worden door de initiatiefnemer betaald.

De provincie Zeeland en gemeente Veere streven naar een versterking van de relatie tussen archeologie en ruimtelijke ordening. In de geest van het Verdrag van Malta is in 2007 een wijziging van de monumentenwet 1988 in de vorm van de Wet op de archeologische monumentenzorg (WAMZ) van kracht geworden. Een belangrijk onderdeel van de WAMZ is dat de verantwoordelijkheid voor het cultureel erfgoed bij de gemeenten komt te liggen. In de WAMZ wordt geregeld dat de gemeenteraad bij de vaststelling van een bestemmingsplan rekening houdt met de in de grond aanwezige dan wel te verwachten monumenten. Volgens de wet kan in het belang van de archeologische monumentenzorg bij een bestemmingsplan worden bepaald dat de aanvrager van een aanleg- en bouwvergunning een rapport dient over te leggen, waarin de archeologische waarde van het terrein dat blijkt de aanvraag zal worden verstoord naar het oordeel van burgemeester en wethouders voldoende is vastgesteld.

Vooruitlopend op de WAMZ hebben de Walcherse gemeenten een eigen archeologiebeleid geformuleerd en vastgesteld in de Nota Archeologische monumentenzorg Walcheren 2006, die in 2008 is geëvalueerd in de Nota Archeologische monumentenzorg Walcheren evaluatie 2008. Deze laatste nota schrijft nu het vigerende archeologiebeleid binnen de gemeente Veere voor, waardoor het provinciale archeologiebeleid op de tweede plaats komt. Om ervoor te zorgen dat het Nederlandse archeologisch erfgoed wordt beschermd en er bij ruimtelijke afwegingen rekening wordt gehouden met archeologische waarden, is vanuit het Rijk een Archeologisch Informatiesysteem (ARCHIS) opgemaakt, waarin alle bekende archeologische waarden zijn opgenomen. Terreinen van archeologisch belang of waarde zijn vastgelegd op de Archeologische Monumenten Kaart (AMK). Om een indicatie te krijgen voor een archeologische verwachting is een archeologisch verwachtingsmodel opgesteld in de vorm van de Indicatieve Kaart Archeologische Waarden (IKAW). Beide kaarten, naast enkele historische kaarten, liggen aan de basis van de Walcherse archeologische verwachtings- en beleidsadvieskaart. De vrijstellingsregeling behorende bij het Walchers archeologiebeleid gaat uit van deze laatste kaart.

Onderzoek

De Walcherse Archeologische Dienst heeft een beperkte bureaustudie uitgevoerd naar de te verwachten archeologische waarden in Zoutelande

Hieruit is gebleken dat de parochie Zoutelande is gesticht in de 13^e eeuw. Op de historische kaart van Visscher en Roman uit ca. 1650 (afb. 1) is te zien hoe de bebouwing van de kom Zoutelande in de 17^e eeuw was uitgelegd. Rondom zijn tuinen, akkers en weiland aangeduid en in het zuiden de duinen en kust. Uit de kaart van de gebroeders Hattinga uit ca. 1750 (afb. 2) blijkt dat de bebouwing iets naar het oosten is uitgebreid en aan de Duinweg verder naar het oosten doorloopt. Vervolgens blijkt uit latere kaarten en bijvoorbeeld ook uit de kadastrale kaart van 1852 (afb. 3), dat in de daaropvolgende eeuwen geen toename meer van de bebouwing heeft plaatsgevonden.

Op basis van deze informatie is ten behoeve van de herziening de begrenzing van het AMK-terrein (AMK nr. 13423 - dorpskern Zoutelande) en dus van het archeologisch waardevol gebied op de voorschriftenkaart aangepast. De gebieden die volgens de geraadpleegde kaarten eeuwenlang tuinen en akkers, weiden of boomgaarden zijn geweest, zijn uit het AMK-terrein, zoals deze op de Archeologische Monumentenkaart staat gekarteerd,

gesneden (zie donkergroen gebied in onderstaande afbeelding 4 uit 2008). In de ondergrond van de uitgesneden delen zijn geen archeologische resten te verwachten die samenhangen met de historische dorpskern van Zoutelande. Hierbij komt een groot deel van de noordelijke zone te vervallen maar wordt het AMK terrein ook uitgebreid in oostelijke richting, langs de Duiweg. Rondom de dorpskern kunnen archeologische resten van een vroegmiddeleeuwse nederzetting worden verwacht, die als voorganger van de parochie zou kunnen gelden.

Bijkomend werd ook de IKAW hoge verwachtingszone aangepast op basis van de bodemkaart van Bennema en Van der Meer. Deze kaart geeft een meer accurate versie van de ligging van de kreekkrug dan de kaart waarop de IKAW in ARCHIS is gebaseerd.

ca. 1650

ca. 1750

afb. 3 1852

afb. 4 nieuwe inventarisatie archeologische (verwachtings-)waarden 2008

Voor gebieden gelegen binnen een straal van 50 meter rondom bekende vindplaatsen (zie blauw gearceerde cirkels op afbeelding uit 2008) gelden aparte vrijstellingsmaten n. Ten tijde van deze herziening zijn de volgende vindplaatsen binnen de komgrenzen van Zoutelande bekend:

- Onderzoeken aan de Nieuwstraat, perceel D 2654 (OMG 19559), op perceel D 1669 aan de Noordendolfer (OMG 19558 & 16172) en percelen D 2647, D 2649, D 2650 en D 2651 aan de Majoerwerf (OMG 7787) leverden geen aanwijzingen voor bewoning in het verleden op. Deze zones zijn dan ook vrijgesteld van verder onderzoek (donkergrijs aangeduid op afbeelding 4 uit 2008).
- In de tuin van Noordendolfer nr 7, perceel D 1670, werd een groot bakstenen fundament van een laat middeleeuwse structuur aangetroffen (WNG 54727).
- In de tuin van de Molenweg nr 12, perceel D 98, werd een vroeg 16^e-eeuws koperen/bronzen muntgewicht gevonden, alsook een bronzen Romeinse munt (WNG 405048).
- ffff In het Zeeuws Archeologisch Archief bevindt zich nog een aantal archeologische waarnemingen en vondstmeldingen die nog niet zijn opgenomen in ARCHIS. Aan de 'Duinvoet' wordt melding gemaakt van de fundering van een middeleeuws gebouw (Willibrordspuit). Op het parkeerterrein van hotel 'De Distel' aan de Zeedijk werden restanten van de Middeleeuwse Willibrordspuit aangetroffen.

Aandachtspunten voor het beleid:

Het Walcherse archeologiebeleid is op de eerste plaats gericht op zogenaamd behoud *in situ*. Dit houdt in dat er naar gestreefd moet worden archeologische waarden ongestoord in

de ondergrond te bewaren. Ingrepen die tot de aantasting van de verwachte archeologische resten leiden, moeten zoveel mogelijk worden vermeden. In geval van (plan)wijzigingen waarvoor graafwerkzaamheden noodzakelijk zijn, moeten initiatiefnemer er op worden gewezen, dat voorafgaand aan graafwerkzaamheden, die de in het Walchers archeologiebeleid vastgestelde diepten en oppervlaktes overstijgen, archeologisch vooronderzoek in de vorm van bureauonderzoek, eventueel gevolgd door inventariserend veldonderzoek, moeten worden uitgevoerd. Op basis van de resultaten van dit onderzoek kan verdere belangenafweging en besluitvorming plaatsvinden. Bij planontwikkeling op het gebied van ruimtelijke ordening binnen de zogenaamde AMK-terreinen moet bovendien de provincie worden geraadpleegd over het vervolgtraject.

De Walcherse archeologische verwachtings- en beleidsadvieskaart dient als archeologisch toetsingskader bij de beoordeling van ruimtelijke plannen en projecten. Op basis van het Walchers archeologiebeleid en aan de hand van het in het kader van de totstandkoming van onderhavig bestemmingsplan door de Walcherse Archeologische Dienst uitgevoerde bureauonderzoek werden voor verschillende zones binnen de kom van Zoutelande de volgende beleidsregels vastgesteld:

Het bestemmingsplan voor de kom van Zoutelande beslaat drie verschillende zones, waarvoor volgens het gemeentelijk archeologiebeleid verschillende ontheffingen gelden. Bijkomend geldt een specifieke regeling in de nabijheid van bekende vindplaatsen.

1. Het bestemmingsplan Kom Zoutelande beslaat de historische kern die als terrein van hoge archeologische waarde (AMK-gebied) in afbeelding 4 in groen is aangeduid. Het Walcherse archeologiebeleid stelt dat binnen deze terreinen bodemingrepen dieper dan 40 cm onder maaiveld en groter dan 60 m² voorafgegaan moeten worden door archeologisch onderzoek.
2. Het overige deel Kom Zoutelande beslaat een zone die op de archeologische beleidsadvieskaart voor Walcheren is aangegeven als gebied met hoge en middelhoge trekkans op archeologische vondsten (verwachtingszone). Hiervoor geldt dat bodemingrepen dieper dan 40 cm onder maaiveld en groter dan 500 m² voorafgegaan moeten worden door archeologisch onderzoek (donkergeel aangeduid op afbeelding 4 uit).
3. Tot slot zijn drie archeologische vindplaatsen bekend bij Zoutelande. Rondom deze vindplaatsen geldt binnen een straal van 50 meter dat bodemingrepen dieper dan 40 cm onder maaiveld en groter dan 30 m² voorafgegaan moet worden door archeologisch onderzoek. Op afbeelding 4 staan de 50 meter-zones rond de bekende vindplaatsen aangeduid als blauw gearceerde cirkels.

Advies over bovenstaande kan ingewonnen worden bij de Walcherse Archeologische Dienst.